

Handreiking ‘redelijkerwijs’ en ‘het natuurlijk moment’ bij de zorgplicht bodem

d.d. 12 juni 2020

Achtergrond en doel

De zorgplicht (zie hieronder het kader) geldt voor nieuwe bodemverontreinigingen en of aantastingen die op of na inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn ontstaan. In de praktijk blijkt het soms lastig om invulling te geven aan wat ‘redelijk’ is en wat ‘zoveel mogelijk’ is. Daarom is in het kader van het Convenant Bodem en Bedrijfsleven 2015¹ door decentrale overheden en bedrijfsleven gezamenlijk het voorliggende advies opgesteld in de vorm van een handreiking voor die situatie waarin bodemverontreiniging is ontstaan bij het uitoefenen van een milieubelastende activiteit in het kader van het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: Bal). Dit om invulling te geven aan de in de zorgplicht opgenomen begrippen ‘redelijkerwijs te nemen maatregelen’ en ‘het zoveel mogelijk’ beperken en ongedaan maken in die situaties waarin onverhoopt toch bodemverontreiniging is ontstaan. Zodat bedrijven en de overheid de (herstel)maatregelen, uitvoering en het (natuurlijk) moment zo goed mogelijk op elkaar en met elkaar kunnen afstemmen.

Vertegenwoordigers van de decentrale overheden en het bedrijfsleven hebben samengewerkt² in een ambtelijke werkgroep om een handvat te geven voor de invulling van die afweging. De werkgroep benoemt een aantal factoren die een rol kunnen spelen in deze afweging. Deze handreiking helpt partijen om in een specifieke situatie de juiste bouwstenen voor een integrale afweging te kiezen en te waarderen.

De begrippen ‘redelijkerwijs’ en ‘zo veel mogelijk’ bepalen wat van een veroorzaker wordt geëist in het kader van (herstel)maatregelen bij het voldoen aan de zorgplicht bodem. Het uitgangspunt van de zorgplicht is terstond en volledig herstel. In de memorie van toelichting van de Aanvullingswet bodem en in de nota van toelichting van het Aanvullingsbesluit bodem is echter ook opgenomen dat nadere invulling wordt gegeven aan in hoeverre er ruimte is voor het bedrijfsleven om de aanpak van bodemverontreinigingen en of aantastingen in te passen binnen de ontwikkelingen en processen van een bedrijf.

De invulling van de begrippen ‘redelijkerwijs’ en ‘zo veel mogelijk’ is lokaal maatwerk. In het kader van de uitwerking van artikel 3.1 sub b en c van het Convenant Bodem en Bedrijfsleven 2015 is door bedrijfsleven en overheden gezamenlijk een algemeen handreiking opgesteld waarmee deze invulling wordt ondersteund. Deze handreiking valt met de inwerkingtreding van de Omgevingswet binnen de reikwijdte van artikel 2:11 van het Bal³. Omdat in het Bal niet expliciet wordt geregeld binnen welke termijn de veroorzaker maatregelen moet nemen wordt ook invulling gegeven worden aan ‘een geschikt moment’ m.b.t. de start van de maatregelen.

Deze handreiking richt zich uitsluitend op de curatieve aspecten van bodemverontreiniging⁴ of aantasting en geeft de betrokken partijen (bedrijven, terreineigenaren, bevoegd gezag) een handvat bij de invulling van de begrippen ‘redelijkerwijs’, ‘zoveel mogelijk’ en het ‘natuurlijk moment’ (de handreiking heeft geen betrekking op andere aspecten van de bodemzorgplicht). De voorliggende tekst vormt de basis voor de

¹ Staatscourant 2015, 14097.

² Het Rijk had een faciliterende rol.

³ Voorheen was de zorgplicht in artikel 13 van de Wet bodembescherming opgenomen.

⁴ Door de mens aan- of ingebrachte stoffen die leiden of kunnen leiden onwenselijke gevolgen voor de kwaliteit van de bodem. Het gaat in dit kader dus niet over civieltechnische verstoringen of aantastingen als gevolg van bv het aanleg van een weg of het slaan van een heipaal.

beschrijving van deze aspecten in de Nota van toelichting bij het Aanvullingsbesluit bodem maar is daarin niet integraal overgenomen.

Inleiding

Duurzaamheid

De maatschappelijke doelen van de Omgevingswet zijn gericht op het in onderlinge samenhang bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Ter vervulling van deze doelen dient ook de ondergrond doelmatig beheerd, gebruikt en ontwikkeld te worden.

De Omgevingswet sluit aan bij de definitie van duurzame ontwikkeling zoals die door de Brundtland commissie is gedefinieerd: *"ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen"*.

Zorgplicht

De zorgplicht is hét instrument voor het voorkomen en herstellen van nieuwe bodemverontreinigingen en of aantastingen. De zorgplicht verplicht enerzijds tot het nemen van preventieve maatregelen. En de zorgplicht borgt anderzijds dat een veroorzaker alle maatregelen neemt die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd om de verontreiniging of aantasting en de directe gevolgen daarvan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken (curatieve maatregelen).

Bestuurlijke afwegingsruimte en decentralisatie

Evenals onder de Wet bodembescherming geeft een aantal elementen van de bepaling van de specifieke zorgplicht van artikel 2.11 uit het Besluit activiteiten leefomgeving ruimte voor bestuurlijke afweging. De afweging, die voorheen onder artikel 13 van de Wet bodembescherming plaatsvond in de zogenaamde 'dubbele redelijkheidstoets' bij het voorkomen en opruimen van bodemverontreiniging, valt in het nieuwe stelsel van het omgevingsrecht onder de verantwoordelijkheid van de decentrale overheden.

Het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte, het decentraliseren van de zorg voor de fysieke leefomgeving zoals bedoeld in de Omgevingswet betekent bovendien dat elke gemeente op voorwaarde van "zorgvuldig handelen" en "een evenwichtige belangenafweging" een eigen, integraal lange termijnperspectief kan ontwikkelen op het bereiken van doelen voor de fysieke leefomgeving. Dit kan door middel van een omgevingsvisie, plan of programma.

Zorgplicht bodem

In artikel 13 van de voormalige Wet bodembescherming (hierna: Wbb) is de specifieke zorgplicht bodem beschreven, die strafrechtelijk en bestuursrechtelijk handhaafbaar is. In het stelsel van de Omgevingswet is de zorgplicht⁵ op een aantal plaatsen geregeld, zie hiervoor onderstaande tabel.

Artikel 13 Wbb (specifieke zorgplicht): “Ieder die op of in de bodem handelingen verricht als bedoeld in de artikelen 6 tot en met 11 en die weet of redelijkerwijs had kunnen vermoeden dat door die handelingen de bodem kan worden verontreinigd of aangetast, is verplicht alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd, teneinde die verontreiniging of aantasting te voorkomen, dan wel indien die verontreiniging of aantasting zich voordoet, de verontreiniging of de aantasting en de directe gevolgen daarvan te beperken en zoveel mogelijk ongedaan te maken. Indien de verontreiniging of aantasting het gevolg is van een gewoon voorval, worden de maatregelen onverwijld genomen”.

Artikel 1.6 Omgevingswet (zorgplicht voor een ieder): “Een ieder draagt voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving.”

Artikel 1.7 Omgevingswet (algemene zorgplicht): “Een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat zijn activiteit nadelige gevolgen kan hebben voor de fysieke leefomgeving, is verplicht: a: alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevraagd om die gevolgen te voorkomen, en b: voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen: die gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.”

Artikel 2.11 BAL (specifieke zorgplicht): Verontreinigingen en of aantastingen die ontstaan bij een in het Bal genoemde activiteit. “Degene die een milieubelastende activiteit of een lozingsactiviteit op een oppervlaktewaterlichaam of een zuiveringstechnisch werk verricht en weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat die activiteit nadelige gevolgen kan hebben voor de belangen, bedoeld in artikel 2.2, is verplicht: a: alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van diegene kunnen worden gevraagd om die gevolgen te voorkomen, en b: voor zover deze niet kunnen worden voorkomen, die gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

2. Voor milieubelastende activiteiten houdt deze plicht in ieder geval in dat:

- a. alle passende preventieve maatregelen tegen milieuverontreiniging worden getroffen;
- c. de beste beschikbare technieken worden toegepast;
- d. geen significante milieuverontreiniging wordt veroorzaakt;
- e. alle passende maatregelen worden getroffen voor het voorkomen van ongewone voorvallen en de nadelige gevolgen daarvan, bedoeld in artikel 19.1, eerste lid, van de wet;
- i. voor zover verontreiniging van de bodem ontstaat, herstel van de bodem redelijkerwijs mogelijk blijft.”

Gemeenten kunnen in het omgevingsplan activiteiten en een zorgplichtbepaling opnemen waarvoor in hun gebied een (met het BAL vergelijkbare) zorgplicht geldt.

Artikel 1.7a Ow (vangnet milieucriminaliteit) Om milieucriminaliteit te kunnen bestraffen is in de Omgevingswet een verbodsbepaling opgenomen. Deze verbodsbepaling is bedoeld als vangnet voor activiteiten die niet zijn gereguleerd, maar wel aanzienlijke nadelige gevolgen hebben voor de bodem. “Het is verboden een activiteit te verrichten of na te laten als door het verrichten of nalaten van de activiteit aanzienlijke nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving ontstaan of dreigen te ontstaan, waaronder het verontreinigen, aantasten, verstoren of beschadigen van de fysieke leefomgeving”.

Toevalsvondst: Voor ‘toevalsvondsten’ t.a.v. reeds aanwezige verontreinigingen in de bodem geldt dat er bij gezondheidsrisico's voor mensen tijdelijke beschermingsmaatregelen moeten worden genomen. Als er geen veroorzaker is aan te wijzen kan het instrument van de toevalsvondst ook voor zorgplichtgevallen (ontstaan na 1986) worden ingezet.

⁵ Op 'nieuwe' verontreinigingen en of aantastingen van de bodem die voor inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn veroorzaakt, is overgangsrecht van toepassing. Dat wil zeggen dat artikel 13 Wbb op die verontreinigingen of aantastingen (die op of na 1 januari 1987 zijn veroorzaakt) van toepassing blijft. Handhaving van voor inwerkingtreding veroorzaakte 'nieuwe' verontreinigingen of aantastingen valt dus onder het oude recht, zie <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/thema/bodem/zorgplicht/>.

Handreiking en uitgangspunten

Verontreinigingen en of aantastingen van de bodem die onder de Omgevingswet zijn veroorzaakt moeten in het kader van de zorgplicht aangepakt worden. Veroorzakers van bodemverontreiniging en of aantasting zijn verplicht alle maatregelen te nemen om de ontstane nadelige gevolgen te herstellen, voor zover dat redelijkerwijs van hen kan worden gevraagd en voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is:

- Het doel van herstelmaatregelen in het kader van de zorgplicht is het terugbrengen van de situatie voorafgaand aan het ontstaan van de nadelige gevolgen. Indien er geen nul-situatie onderzoek⁶ beschikbaar is moet een gezamenlijk vast te stellen 'logische' situatie worden gerealiseerd.
- Indien onmiddellijk en volledig herstel niet mogelijk of niet duurzaam is moet de veroorzaker in overleg met het bevoegd gezag invulling geven aan de begrippen 'redelijkerwijs', "voor zover mogelijk" en "op een geschikt moment".
- Herstelmaatregelen in het kader van de zorgplicht zijn niet primair gericht op het mogelijk maken van functies maar op het herstel van de situatie voordat de verontreiniging werd veroorzaakt.

Inspanningsverplichting

Duurzaamheid

Het uitgangspunt van de zorgplicht bodem is het volledig herstel van de situatie (zoals bestond vóór de geconstateerde bodemverontreiniging). Als de voor het (nagenoeg) volledig herstel noodzakelijke inspanningen als gevolg van locatie specifieke omstandigheden niet in verhouding staan tot de behaalde milieuwinst kan het bevoegd gezag een (rest)verontreiniging in de bodem toestaan. De zorgplicht bodem mag in dit opzicht niet als 'sanctie' worden gebruikt, daarvoor is ander wettelijk instrumentarium bedoeld (namelijk o.a. strafrechtelijke vervolging). Bij het vaststellen van activiteiten moet milieurendement / duurzaamheid centraal staan.

Mogelijke (technische) ontwikkelingen in de toekomst zijn geen reden om acties in het kader van de zorgplicht uit te stellen. Het omgekeerde geldt ook: indien conform afspraak aan de zorgplicht is voldaan kunnen voortschrijdende technische ontwikkelingen niet leiden tot nieuwe verplichtingen.

Bouwstenen handreiking

Zoveel mogelijk

Het uitgangspunt bij het streven naar volledig herstel van de situatie is dat uitgegaan wordt van de best beschikbare technieken⁷. De Richtlijn herstel en beheer bodemkwaliteit () geeft een overzicht van beschikbare technieken. Het is uiteraard denkbaar dat kan worden gemotiveerd dat een situatie het best kan worden aangepakt met een nog niet in deze richtlijn beschreven (combinatie van) technieken.

De best beschikbare (combinatie van) technieken in een specifieke situatie wordt bepaald door verschillende factoren:

- De eigenschappen van de bodem (bodemtype, gelaagdheid, doorlatendheid, grondwater samenstelling, geohydrologie);

⁶ Let op in het Bal is het nul-situatie onderzoek niet meer verplicht gesteld, maar kan dit wel vrijwillig worden uitgevoerd. Het eindonderzoek (artikel 5.3 Bal) is verplicht, mits voorgeschreven in het kader van de betreffende milieubelastende activiteit.

⁷ Zie artikel 2.11 lid 2 onder c en <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/thema/bodem/bodembescherming-algemene-rijksregels-bal/>

- De eigenschappen van de verontreiniging (vast/vloeistof, oplosbaarheid / vluchtigheid, afbreekbaarheid, giftigheid;
- het verwijderingsprincipe (graven, extractie (via lucht / water), afbraak (biologisch / chemisch);
- De inrichting van het terrein, de bedrijfsactiviteiten en de onder- en bovengrondse functies in de omgeving.

De keuze voor een aanpak wordt niet alleen bepaald door technische factoren. Als bij een braakliggend terrein gekozen wordt voor ontgraven zal dezelfde verontreiniging met in-situ technieken worden aangepakt als graven niet mogelijk is zonder sloopwerkzaamheden of langdurige buitengebruikstelling.

Bij het vaststellen van eventuele 'exceptionele kosten' moet naar het milieurendement van een zorgplicht maatregel gekeken worden. Ook als de kosten acceptabel zijn is het verwijderen van een verontreiniging door ontgraven van een natuurgebied waarschijnlijk niet duurzaam.

Procesmatige aspecten

Bij het beantwoorden van de vraag wat redelijkerwijs van de veroorzaker kan worden gevegd met betrekking tot 'zoveel mogelijk herstellen van de oorspronkelijke situatie' wordt vastgesteld of als gevolg van de specifieke omstandigheden exceptionele kosten / inspanningen moeten worden gemaakt bij een verdergaande verwijdering van de verontreiniging. Naast de hiervoor genoemde technische elementen worden hier ook meer procesmatige aspecten meegenomen:

- Het overgangsrecht⁸ van de Aanvullingswet bodem zorgt voor 'eerbiedigende werking' en handhaaft de datum van 1 januari 1987 als grens tussen 'historische' en 'nieuwe' verontreinigingen. Toch ligt het, alleen al op technische gronden, voor de hand om bij het streven naar herstel van de oorspronkelijke situatie onderscheid te maken tussen een nieuw ontstane verontreinigingssituatie (na inwerkingtreding OW), en een verontreiniging die is ontstaan tussen deze datum en de inwerkingtreding van de Omgevingswet⁹;
- De mate waarin sloopwerkzaamheden of langdurige buitengebruikstelling noodzakelijk zijn voor (volledige) verwijdering / volledig herstel;
- Als de veroorzaker van een verontreiniging niet kan worden achterhaald moet bepaald worden in hoeverre het op de weg van de terreineigenaar of een derde had gelegen om de milieuschade te beperken bij ontdekking, bijvoorbeeld door de bevoegde autoriteiten in te schakelen of het verrichten van een eenvoudige (en veilig uit te voeren) handeling om verspreiding van verontreiniging te voorkomen. Dit valt onder de algemene zorgplicht in de Omgevingswet die voor eenieder geldt.
- Bij de beoordeling van wat met betrekking tot verwijdering kan worden geëist moet in ieder geval rekening worden gehouden met de aanwezigheid van , bijvoorbeeld de beschermingszones voor drinkwater, aangewezen in de omgevingsverordening van de provincie, aanvullende strategische grondwatervoorraden of natuurgebieden (vgl. de kwetsbare / beschermde objecten¹⁰),

⁸ Nieuwe verontreinigingen en of aantastingen van de bodem die op of na 1 januari 1987 zijn veroorzaakt vallen ook onder het overgangsrecht. Zie <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/thema/bodem/zorgplicht/>.

⁹ Vaak geldt: hoe ouder de verontreiniging, des te lastiger volledig herstel.

¹⁰ Onder de Wet bodembescherming noemden we dit kwetsbare objecten zoals bedoeld in de Circulaire bodemsanering 2013. De Circulaire bodemsanering is met de inwerkingtreding van de Omgevingswet komen te vervallen.

Het 'natuurlijk moment'

Uitstel 'tot een natuurlijk moment' (een moment dat past binnen geplande ontwikkelingen en processen in een gebied of binnen een bedrijf) is mogelijk als het uitstel het (milieu)rendement van de te nemen maatregelen niet noemenswaardig beperkt. Een besluit tot uitstel heeft geen invloed op het doel van de zorgplicht, het zo veel mogelijk herstellen van de oorspronkelijke situatie. De eigenschappen van de verontreiniging de vrijgekomen vracht en het moment van ontstaan zijn in dit opzicht medebepalend. Zeker bij 'mobiel puur product' geldt dat hoe sneller gehandeld wordt, hoe makkelijker volledig herstel kan worden gerealiseerd. Bij uitstel dienen de veroorzaker / terreineigenaar en het bevoegd gezag een aantal zekerheden af te spreken.

Stappen na constateren verontreiniging

Zodra een verontreiniging wordt geconstateerd worden (door de veroorzaker in overleg met het bevoegd gezag) de volgende stappen doorlopen.

Vaststellen en veiligstellen situatie

Indien sprake is van een situatie waarbij door een activiteit nadelige gevolgen voor de leefomgeving zijn ontstaan dient de terreineigenaar / veroorzaker zo snel mogelijk:

- Stap 1** a: te zorgen dat de oorzaak van de verontreiniging gestopt wordt,
b: maatregelen te nemen om extra nadelige gevolgen voor de bodem te voorkomen en, indien mogelijk, zo veel mogelijk verontreiniging te verwijderen;
c: het bevoegd gezag te informeren, voor zover dat nog niet is gebeurd¹¹.

- Stap 2** De globale (verontreinigings)situatie vast te stellen.

Indien een in het verleden ontstane verontreiniging wordt geconstateerd zijn stap 1 en 2 niet van toepassing. Na constatering dient (indien mogelijk) de oorzaak en het moment van ontstaan te worden bepaald.

- Stap 3** Bevoegd gezag informeren over de verontreinigingssituatie, inclusief een beschrijving van de reeds getroffen en/of geplande maatregelen door middel van het aanleveren van gegevens en bescheiden.

Beheer- of calamiteitenplan

De stappen 1-3 kunnen in een beheerplan of een calamiteitenplan worden vastgelegd. Bedrijven die dit doen kunnen volstaan met het (periodiek) rapporteren van de uitgevoerde acties.

In veel gevallen kan worden ingeschat welke stoffen vrij kunnen komen. In overleg met het bevoegd gezag kan in de plannen geanticipeerd worden op de aanpak van een 'ongewoon voorval' en kunnen ook maatregelen om vervolgschade te beperken worden uitgewerkt (enk aan bv afdammen sloten, afsluiten riool, voorkomen verwaaiing etc.

- Stap 4** Detailleren resterende verontreinigingssituatie;

Handreiking integrale afweging redelijkerwijs (en het "natuurlijk moment")

Zodra er voldoende zicht is op de verontreinigingssituatie worden in de vervolgstappen 5 en 6 de maatregelen om de uitgangssituatie te herstellen uitgewerkt.

- Stap 5:** Uitwerking van maatregelen die de oorspronkelijke situatie zo volledig en snel mogelijk herstellen.

¹¹ De informatieverplichting volgt niet uit de zorgplicht, maar kan volgen uit de wet (bijvoorbeeld als sprake is van een ongewoon voorval), andere regels uit het Bal (bijvoorbeeld bij het starten van een activiteit), of decentrale regelgeving.

In deze stap wordt het integrale milieurendement van volledig (en onverwijld) herstel vastgesteld. Indien wordt geconstateerd en gemotiveerd dat volledig en onverwijld herstel van de bodem technisch niet mogelijk / niet duurzaam is (d.w.z. dat de maatschappelijke kosten voor volledig herstel niet in verhouding staan tot de milieuwinst) wordt in overleg met het bevoegd gezag gestart met stap 6 onderzoeken, selecteren en nader uitwerken van de aanpak met het maximale milieurendement.

Stap 6: het selecteren en uitwerken van de aanpak met het maximale milieurendement.

Het stelsel van de Omgevingswet gaat uit van de eigen verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en lokale overheden. Als blijkt dat een (vrijwel) volledig herstel van de oorspronkelijke situatie niet duurzaam is moeten bedrijven, bevoegd gezag en andere direct belanghebbenden gezamenlijk vaststellen welke benadering in de specifieke situatie het hoogste milieurendement / duurzaamheid kent.

Het is onmogelijk om in een generieke tekst uitputtend vast te stellen welke bouwstenen op welke wijze in een integrale afweging moeten worden meegenomen. Deze handreiking helpt partijen om in een specifieke situatie de juiste bouwstenen voor een integrale afweging te kiezen en te waarderen.

Stap 6 kent twee (samenhangende) onderdelen: a) het vaststellen van de aanpak met het hoogste milieurendement / meest duurzame aanpak en b) de mogelijkheid en de voorwaarde voor een herstel op een later (natuurlijk) moment.

Vaststellen optimale variant

Middels een plan van aanpak worden verschillende mogelijkheden om de situatie te herstellen op hun milieurendement / duurzaamheidsaspecten afgewogen. De 'volledige' variant uit stap 5 dient daarbij als referentie.

- Vaststellen en prioriteren van de eisen en wensen m.b.t. de aanpak bij de betrokken partijen. Daarbij wordt ook een eventuele wens tot herstel op een later tijdstip meegenomen.
- In overleg met alle partijen identificeren en globaal uitwerken van 3 á 4 alternatieven voor herstel.
- Op basis van een integrale afweging selecteren van de optimale variant.
- Detaillering van de gekozen variant.

In de integrale afweging worden in ieder geval de volgende elementen meegenomen:

- De technische haalbaarheid van volledige verwijdering op basis van eigenschappen verontreiniging, bodemopbouw en locatie specifieke omstandigheden (functies en bebouwing aan maaiveld).
- De (maatschappelijke) kosten voor de beoogde mate van herstel.
- De procesmatige aspecten m.b.t. de verantwoordelijkheden van de veroorzaker of terreineigenaar (mate van preventie, ouderdom verontreiniging in relatie tot eerdere meldingen, etc.).
- Bij het vaststellen van de alternatieve doelstelling (wat is redelijk) wordt ook de potentiële schade (van een verontreiniging aan een wettelijk gedefinieerd bedreigd object) meegewogen.
- Vaststellen van de (maatschappelijke, financiële en milieutechnische) voor- en nadelen van eventueel uitstel van het herstel.
- 'Redelijkerwijs' wordt bepaald op basis van milieurendement / duurzaamheid van de herstelmaatregelen. De status van de veroorzaker / terreineigenaar (MKB, multinational) mag daarbij geen rol spelen.

Vaststellen uitstel tot 'een natuurlijk moment'

Indien in het voorgaande is vastgesteld dat het milieutechnisch verantwoord en kostentechnisch efficiënt is om het herstel uit te stellen worden de voorwaarden voor dit herstel nader uitgewerkt. Daarbij worden in ieder geval de volgende elementen meegenomen:

- De eventuele monitorings- en beheersmaatregelen tot aan het moment van starten van de herstel maatregelen (zoals die beschreven zijn bij het vaststellen van de optimale variant).
- Een 'handhaafbare' afspraak met betrekking tot de start van de activiteiten.
- (Financiële) afspraken die het bevoegd gezag de zekerheid bieden dat de beoogde herstelwerkzaamheden in de toekomst daadwerkelijk (kunnen).

